Utsjoen kirkonkylän yhteisen vesialueen osakaskunta **LAUSUNTO 15.12.2016**

Perustuslakivaliokunta
pev@eduskunta.fi
Eduskunta

Asia: HE 239/2016 vp Hallituksen esitys eduskunnalle kalastuksesta Tenojoen vesistössä Norjan kanssa tehdyn sopimuksen hyväksymisestä sekä laeiksi sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja soveltamisesta sekä kalastuslain muuttamisesta
Viite: Asiantuntijalausuntopyyntö 7.12.2016

Lausuntona esitämme:

1) Tenojoen vesistön kalastuksen nykytilanne perus- ja ihmisoikeuksien kannalta.

1.a) Nykyinen sopimus perustuslainvastainen

Haluamme ensiksi tuoda esiin sen seikan, että nyt voimassa oleva Tenojoen kalastussopimus ja -sääntö on vuonna 1989 saatettu Suomessa voimaan perustuslainsäärämisjärjestyksessä. Tämä tarkoittaa sitä, että nykyinen kalastussopimus ja -sääntö ovat perustuslainvastaisia tai ainakin silloin olivat.

Eduskunnan perustuslakivaliokunta katsoi silloin muun muassa, että sopimus ja sääntö merkitsevät (silloisen) hallitusmuodon 6 §:n säännösten turvaamille omistajille rajoitusta omaisuutensa käytölle. Rajoitus koski valiokunnan mukaan paitsi niitä, joilla on kalastusoikeus vesialueen omistuksen perusteella tai erityinen oikeus kalastuspaikkaan, myös niitä, luontaistaloudesta huomattavan osan elannostaan saavia, maata omistamattomia asukkaita, joiden aseman valiokunta oli jo aikaisemmin olevan perustuslain turvaama.

Valiokunnan mukaan oli kiinnitettävä erityistä huomiota lohenkalastuksen erityisen suureen merkitykseen paikalliselle väestölle. Valiokunnan mukaan oli ensiksikin huomattava, että uuteen kalastussääntöön sisältyi erinäisiä, muun muassa pyyntitapoihin kohdistuvia lisärajoituksia. Niillä oli valiokunnan mukaan suurin merkitys niille, jotka saavat lohenkalastuksesta huomattavan osan toimeentulostaan. Valiokunnan mukaan kokonaan ulkopuolisten henkilöiden osuus Tenojoen saalista oli kasvanut merkittävästi. Valiokunnan käsityksen mukaan ehdotetut lisärajoitukset yhdessä sen kanssa, että sopimus ja sääntö entisestään turvaavat virkistyskalastusta Tenojoessa, muodostavat Tenojoen jokilaaksoissa asuvien kalastamaan oikeutettujen kannalta sellaisen rajoituksen, joka olennaisesti heikentää heidän mahdollisuuksiaan saada toimeentulonsa kalastuksesta, minkä vuoksi lakiehdotus oli käsiteltävä perustuslainsäätämisjärjestyksessä.[1]

Tässä yhteydessä haluamme huomauttaa, edellä mainittuihin eduskunnan perustuslakivaliokunnan kannanottoihin viitaten, että Tenojoen vesistöalueen kalastusoikeuksista kaikki oikeudet eivät liity kiinteistönomistukseen, vaan osa, erityisesti

1 PeVL 13/1989

saamelaisten ja meidän vielä kiinteistöjä omistamattomien, muun muassa nuortemme ja lastemme kalastusoikeudet perustuvat vanhaan saamelaiseen ja lapinkylä- (siida-) järjestelmään ja perinteesemme.
Edellä selostetun perusteella katsomme, että uuden sopimuksen ja säännön valmistelussa ja toteuttamisessa olisi tullut ja tulee korjata ensin nykyisen sopimuksen ja säännön perustuslainvastaisuudet ja vasta sen jälkeen luoda uusi, perustuslakia noudattava, säätelyjärjestelmä. Nyt ehdotettu uusi Tenojoen kalastussopimus ja -sääntö vahvistavat voimassaolevan sopimuksen perustuslainvastaisuutta kohdentaessaan kalastusrajoituksia erityisesti perinteiseen kalastukseen eli kulkutus-, pato- ja verkkokalastukseen.
Tenojoen kalastuksen perustuslaillinen tilanne on seurausta pitkästä historiallisesta kehityksestä, jota kuvaa kokoamamme luettelo aikojen saatossa toteutetuista rajoituksista (liite 1).

2) Ehdotetun Tenojoen kalastussopimuksen ja -säännön vaikutukset saamelaisten perinteiselle kalastuksella

Vaadimme, että hallituksen esitys hylätään perustuslain sekä kansainvälisten sopimusten vastaisena, sillä ehdotus loukkaa saamelaiskulttuurin suojaa, omaisuudensuojaa sekä yhdenvertaisuutta.

2.1) Kulkutuskalastus

Voimassaolevan kalastussopimuksen ja -säännön mukaan kulkutus- eli ajoverkkokalastus on sallittu 20.5. - 15.6. kolmena päivänä viikossa. Uudessa kalastussopimuksen ja -säännön mukaan kulkutus olisi mahdollista vain 1.6. - 15.6. ja vain kahtena päivänä viikossa.
Koska kulkutuskalastus on hyvin riippuvainen vedenkorkeudesta ja eri kulkutuspaikat ovat käyttökelpoisia eri vedenkorkeuksilla, kulkutuskalastuksen rajoittaminen vain noin neljään vuorokauteen kesässä voi käytännössä täysin estää joidenkin kiinteistöjen kulkutusoikeuden käyttämisen, jos näiden kiinteistöjen kulkutuspaikoilla ei jonakin kesänä tulvan vaihtelujen vuoksi satu olemaan kulkutukselle sopivaa vedenkorkeutta juuri säädettyinä luvallisina kulkutuspäivinä.

2.2) Nuottaus

Nykyisessä kalastussäännössä lohen nuottaus on sallittu 20.5. - 31.7. kolmena päivänä viikossa Levajokisuun yläpuolella. Uudessa kalastussäännössä lohen nuottaus kiellettäisiin kokonaan.

2.3) Patokalastus

Voimassaolevan kalastussäännön mukaan patokalastusta voi harjoittaa 20.5. - 31.8. kolmena päivänä viikossa. Uudessa sääntöehdotuksessa patokalastus olisi sallittu vain 1.6. - 31.7. ja siitäkin 1.6. - 16.6. vain kaksi päivää viikossa. Patokalastus on sallittu vain kiinteistöille merkityillä ja vahvistetuilla patopaikoilla, joista osa on korkean veden patopaikkoja ja osa matalammassa vedenkorkeudessa toimivia paikkoja. Patokalastus on perinteisistä kalastusmuodoista työläin sekä rakentaa että pitää kunnossa. Tämän johdosta jo pienetkin lisärajoitukset vaikuttavat todennäköisesti siihen, että useat patokalastajat luopuvat kokonaan tästä työläästä kalastusmuodosta. Jo 1970- ja 1980-luvuilla säädetyt lisärajoitukset patokalastukseen ovat käytännössä vähentäneet patokalastusta Suomen puolella yli 80 %.[2]

2.4) Seisova verkko

Nykyisen kalastussäännön mukaan seisovaa verkkoa saa käyttää 20.5. - 31.8. kolmena päivänä viikossa. Uuden sääntöehdotuksen mukaan seisovaa verkkoa saisi käyttää vain 1.6. - 31.7. ja

2 Solbakk, Aage: Buoðđu, Utviklingen av garnfisket i Tanavassdraget, Med vekt på perioden 1984 – 2015, 2016, s. 20.

1.6. - 16.6. vain kahtena päivänä viikossa. Myös seisovan verkon käyttö on vähentynyt viime vuoskymmeninä Suomen puolella 68,1 %.[3]

2.5) Yksi verkkopyydys/kiinteistö

Ehdotetun kalastussäänön 16 §:ssä rajoitettaisiin kudottujen pyydysten käyttöä siten, että kiinteistö voisi käyttää nykyisen 2 pyydyksen sijasta vai yhtä pyydystä kerrallaan. Säännös rajoittaisi kalastusoikeuksien käyttöä merkityksellisesti.

3) Omaisuuden suoja

Edellä luetellut rajoitukset kohdistuvat saamelaisten perinteisiin kalastusmuotoihin ja lähinnä saamelaisten omistamien kiinteistöjen kalastusoikeuksiin. Tämän lisäksi eräisiin kiinteistöihin kohdistetaan vielä voimakkaampia rajoituksia Ala- ja Yläkönkään alueilla sekä Inarijoella rajaamalla kalastusoikeuden käyttö vain niille kiinteistöille, jotka ovat tiettyinä säännössä mainittuina vuosina käyttäneet näitä oikeuksia.

Edellä mainittujen omaisuuden käytön tasoon tai määrään vaikuttavien rajoitusten lisäksi kalastussääntöehdotuksella rajoitettaisiin osakaskuntien ja osakaskiinteistöjen omistusoikeuden ydintä eli oikeutta päättää kalastusoikeuden käytöstä sekä omaan kalastukseensa että muulla tavoin, erityisesti luvanmyyntiin.

4) Saamelaiskulttuurin suoja

Ehdotetut uudet rajoitukset saamelaisten perinteiseen kalastukseen heikentävät saamelaiskultturin harjoittamisedellytyksiä voimakkaasti ja tulevat osin lopettamaan eräiden kalastusmuotoen käytön kokonaan. Tämän lisäksi on kiinnitettävä huomiota siihen, että uusi kalastussopimus ja -sääntö vahvistaisivat Tenojoen vesistön kalastuksen resurssienjaon vääristymistä paikallisen saamelaisväestön haitaksi. Ehdotuksessa on otettu lähtökohdaksi kaikkien kalastajaryhmien kalastuksen tasapuolinen rajoittaminen. Jo tämä lähtökohta on väärä edellä 1. luvussa esittämillämme perusteilla. Erityisesti saamelaisen perinteisen kalastuskulttuurin siirtäminen sukupolvelta toiselle vaikeutuu ehdotettujen rajoitusten ja kalastukseen oikeutettujen määrittelyjen myötä.

5) Vaihtoehdot lohensuojelulle

Tenojoen vesistön saalistilastojen mukaan vapakalastuksella saatiin Suomen puolella vuonna 2015 73 % saalista, mistä matkailukalastuksen osuus oli 50 %. Kulkutuksen saalisosuus oli 5 %, patokalastuksen 6 % ja verkkokalastuksen 16 %.[4]

Tämän saalistilaston perusteella on selvää, että tavoitteeksi asetettuun 30 % kalastuskuolevuuden vähenemiseen olisi mahdollista päästä myös ilman saamelaisten perinteiseen kalastukseen puuttumista.

---

3 Solbakk, Aage: Buoðđu, Utviklingen av garnfisket i Tanavassdraget, Med vekt på perioden 1984 – 2015, 2016, s. 20.

4 Fangstrapport for Tanavassdraget 2015, sivu 32. Ks. http://tanafisk.no/wp-content/uploads/2016/04/Fangstrapportfor-Tanavassdraget-2015.pdf, haettu 18.7.2016.

Muita mahdollisia keinoja kalastuskuolevuuden vähentämisessä olisivat saaliskiintiöiden asettaminen ja voimassa olevan kalastussopimuksen 7 artiklan sääntelymahdollisuuksien täysimääräinen käyttäminen.

Kalastuskuolevuuden vähentäminen voitaisiin antaa myös vesialueiden omistajien vastuulle, jolloin edellä luvussa 3 esiintuotu puute kalastuksesta päättämisestä korjautuisi. Tenojoen vesistön osakaskunnilla on valmiuksia huolehtia Tenojoen vesistön kalastuksen järjestelyistä ja lohensuojelusta omalta osaltaan. Tämän valaisemiseksi liitämme oheen vuonna 2012 laatimamme selvityksen paikallisella ja alueellisella tasolla toteutetuista kalastusrajoituksista Tenojoen vesistöalueella. (liite 2)

6) Muita huomioita:

Lopuksi haluamme huomauttaa, että ehdotetussa kalastussopimuksessa ja -säännössä kaikkia ehdotettuja rajoitustoimia ei voida perustella lohensuojelulla. Tämä koskee erityisesti kalastuskauden loppuun kohdistuvia ajallisia rajoituksia. Saalistilastojen mukaan elokuun lohisaaliit ovat kokonaisuuteen nähden niin pieniä, että niillä ei ole suurempaa merkitystä lohikantojen elinvoimaisuuteen.

Tenojoen kalastuslupatulojen käyttöä koskeva säänökset ehdotetussa kalastussopimuksessa (10 artikla) ja voimaansaattamislaissa ovat myös perustuslain omaisuudensuojan vastaisia. Lupatulojen palautukset vesialueen omistajille ovat korvausta heidän vesialueidensa käytöstä ulkopuolisten kalastukseen. Tämän vuoksi näitä lupatuloja ei tulisi voida käyttää muihin tarkoituksiin, vaan seuranta- ja valvontatoiminta tulisi edelleen rahoittaa valtioiden toimesta.

Utsjoella 15.12.2016

Mika Aikio
Utsjoen kironkylän yhteisen vesialueen osakaskunta
Hoitokunnan puheenjohtaja

lausunnon laati Esko Aikio